

de si peccatum fiat publice, trahitur ad speciem scandalis: si in loco sacro ad speciem sacrilegi, ut patet tum in furto, tum in casu, quo quis equum aliave pecora duceret in Ecclesiam tamquam in stabulum. Vel si quis in ea exerceret lascivas comedias, negotiations profanas, ut nundinas, aut publicum mercatum, &c.

De hac circumstantia Angel. Doctor Opus. 64. sic ait: Confessio debet esse plena, quia debet contineare circumstantias aggravantes peccata, quae sunt, locus in que peccasti, quia gravius est peccare in Ecclesia, aut in loco sacro, quam in domo: & gravius est cogitare aliquod inimicorum, quando dicitis Missam, vel Officium, vel quando Horas, quam quando scribis, vel gravius est respicere, vel tangere animo impudico corpus hominis sub pannis, quam manu, vel pedem; quia magis libidinosa delectatio est ibi. Et sic facies differentiam inter locum, & locum. Hæc. Doct.

Huc etiam spectat Circumstantia coram quo, de qua S. Th. ibid. sic inquit: Gravius est dicere, & facere aliquod coram eo, qui potest ex hoc sumere occasionem peccandi, quam illud dicere, & facere occulte; & gravius est simulare se esse patientem, habendo iram in corde, quam ostendere se esse turbatum sicut est, non dando tamen alium turbationis, vel mali exempli occasionem, ut dicit Greg. Et idea non sufficit dicere, fui traus de verbo mihi dicto, sed debet dicere, & addere, & simulare me esse patientem in verbis, & signis exterioribus, ut reputare humilis, ubi erant superbū, ita quod cum illa simulatione addidi mendaciam ad iram, quam occulasti. Adhuc est gravius, tangere Bertam osculando, quam ipsam in eodem loco tangere cum pede: quia iste modus tangendi, est magis impudicus. Unde non sufficit dicere, tetigis Bertam impudice, sed oportet dicere locum corporis, si tangis manum, vel pectus supra pannos, vel ad nudum; & dicas modum, scilicet cum ore, manu, vel cum pede. Hac ibi.

Vide de Sacrifilio, tract. 10. Exam. 4., n. 64. ubi dicuntur quæ huc spectant.

Quibus auxiliis.

XXXIII. Per hanc circumstantiam intelliguntur instrumenta, & media, quibus quis ad pâtrandum peccatum est usus, v. g. veneno, gladio, vel alia ratione aliquem occidit. Hæc quando continent specimen malitiam, vel gravitatem agentem ponentes tenetur exprimere, v. g. si ad forniciandum, ad furandum, vel alteri proximo nocendum usus qui sit opus magi, seu demonis. Si habuit cooperatores, quia tunc solet adesse peccatum scandalum. Vel si adhibuit instrumentum valde crudele in aliquis occisione, quia ex eo saltem fit notabilis aggravatio.

Circumstantia Cura.

XXXIV. Significat causam finalem, non quidem intrinsecam & substantialem actus, sed extrinsecam, & ab ipso operante adjectam, quæ necessarij est exprimenda in confessione, v. g. furatus quis, ut possit adulterari, licet adulterium reipsum non sequatur, ob rationem dandam infra in hoc Tract. Exam. 3. n. 47. R. 2. Quando finis intentus, ob quem quis preceptum transgreditur, est indifferens, vel vacare orationi, vel esse dissolutum in lingua, vel relaxatum in gula, quando homo debet communicare; & in die, quo homo communicat, quia in alio tempore. Hac ibi.

Huc reducitur circumstantia durationis, seu mora in peccato; de qua S. D. ibidem ait. Quoniam ibi maior est peccatum; ubi major mora contrahitur, sive sit delectatio corporalis, sive mentalis, sive iram, sive odium tenaces per mensem, aut annum, & diligenter est mora examinanda in peccato cogitationis, quia videndum est, si in ipsa mora ratio succumbat sensualitati, consentiendo in opus voluntate deliberata, si posset; & tunc non est

Angel. Do. or Opus. 64. de intentione habita in peccatis sic discutit: Gravius est facere quocumque peccatum cum intentione provocandi, aliquid ad simile, aut aliquod aliud peccatum; quam ad faciendum sibi ipsi tantum, ut si fecisti aliquem actum cum oculis, aut in manibus aduersus aliquem, vel aliquam personam, ut provocares eam ad malum, & sic de aliis peccatis studiosè factis, non tantum in damnum faciens, sed etiam in proximi detrimentum. Quæ peccata non sufficiunt confiteri nisi explicitur intentione malitiosa. Tales recte assimilantur demonibus, & sunt inimici Christi, quia student animas perdere, pro quarum salute Christus sanguinem suum effudit. Item descensus de peccato in peccatum diligenter est perservandus, quia non est ita grave unum peccatum simplex, sicut est illud cuius occasione plurima alia peccata sunt commissa. Unde si studiosè fecisti aliquem defecuum modo, quod alius fuit culpatus de hoc, & non excusasti innocentem, sed permisisti eum iniuste pati: vel si pro defensione unius mendaci verba injuriosè proflusti, aut incurristi plura alia mendacia: aut pro excusatione unius mendaci commisisti perjurium, & ob hoc fuit suspicio de alio, vel facita injusta punio, aut orum odium, vel turbatio inter aliquos: omnia haec & similia quæ ex peccato primo sunt consecuta, debent cum primo principali peccato plenius explicari. Hæc ibi.

Circumstantia Quomodo.

XXXV. Designat modum actus moralis, v. g. intentionem, aut remissionem, aut quod fiat cum majore, vel minore advertentia. Hæc circumstantia necessarij est explicanda, quando modus actionis circa idem objectum singularem affect malitiam: sive enim sunt duo peccata, saltem virtualliter, vel etiam moraliter formaliter, ut patet in furto, & rapina, de quibus infra in loco proprio: quæ specie differunt. Proinde exprimendum est, si in furto fuit violentia. Idem est de detractione, & conumculo, de oppressione mulieris, & modo occidens, ut si quem occidisti, hoc non contentus, ei pellim abstirasti, vel in frusta dissecessisti. Plura hic dicunt possent de peccatis conjugum in modo uenii Matrimonio, sed de hoc infra in proprio loco, nim. Tract. 13. Exam. 7. n. 103.

Circumstantia Quando.

XXXVI. Indicat tempus vel diem, seu conditio- nes ferialis, vel sollemnes. Non est necessarij explicanda circa quodvis peccatum, ut patet ex praedictis, de hoc non semper se accusatum, & Confessorum non interrogantium, v. g. quod vel in die festo fornicari fuerint, occiderint, edio haberint, &c. Potest tamen esse, quod in dominus valde crudelis in aliquis occisione, quia ex eo saltem fit notabilis aggravatio.

Circumstantia Cur.

XXXVII. Significat causam finalem, non quidem intrinsecam & substantialem actus, sed extrinsecam, & ab ipso operante adjectam, quæ necessarij est exprimenda in confessione, v. g. furatus quis, ut possit adulterari, licet adulterium reipsum non sequatur, ob rationem dandam infra in hoc Tract. Exam. 3. n. 47. R. 2. Quando finis intentus, ob quem quis preceptum transgreditur, est indifferens, vel vacare orationi, vel esse dissolutum in lingua, vel relaxatum in gula, quando homo debet communicare; & in die, quo homo communicat, quia in alio tempore. Hac ibi.

Angel. Doctor Opus. citat docet exprimendum esse tempus in que peccasti; quia gravius est caveri a Missa, vel otari in die Dominicæ, vel in festo solemnem, quam in die alio simplici; & gravius est quodcumque peccatum in magna solemnitate, quam alio tempore; & gravius est, non vacare orationi, vel esse dissolutum in lingua, vel relaxatum in gula, quando homo debet communicare; & in die, quo homo communicat, quia in alio tempore. Hac ibi.

Huc reducitur circumstantia durationis, seu mora in peccato; de qua S. D. ibidem ait. Quoniam ibi maior est peccatum; ubi major mora contrahitur, sive sit delectatio corporalis, sive mentalis, sive iram, sive odium tenaces per mensem, aut annum, & diligenter est mora examinanda in peccato cogitationis, quia videndum est, si in ipsa mora ratio succumbat sensualitati, consentiendo in opus voluntate deliberata, si posset; & tunc non est

est minor culpa, quæ si peccatum opere perfecis, set: quia sic voluntas pro facto reparatur. Si autem succumbat ratio, consentiendo in delectationem tantum, quam non vult in opus procedere, sed vult tantum interius in delectatione voluntari: tunc licet ibi non sit plenus consensus, tamen est peccatum mortale, sicut dicit Augustinus; sed est minus grave quam primum, ubi est consensus in delectationem, & in opus. Hæc ibi.

Oppono contra numerum septuaginta Circumstantiarum. Dantur enim plures. i. Duratio actus. Circa quid. 3. Quoties. Ergo.

Resp. Omnes reduci ad prefatas, vel certè non esse meras circumstantias. Hinc duratio actus reducitur ad Quid. Tandem numerus peccatorum, qui significatur per ly quoties, non est propriæ circumstantias, sed enim actum humanum non multiplicari, sed solum modificari. Pro quo

Not. Quod explicandus sit numerus peccatorum certus, vel saltem (si alter non scaturit) probabilis: addendo, circiter, seu plus minus. At quis postea tenetur certum numerum denouo confiteri, si cum deprehendat, dicitur tract. 13. de Penit. Exam. 4. n. 53.

Estra etiam sufficiens scientia Confessarii mera circumstantia officii ejus?

XXXVII. Dico. Ita quidem sibi persuadent nonnulli Confessarii audaces, & parum timorati, sed cum aeterna salutis sua & penitentiam periculo, & morte aberrantes Cœlo. Nam inter necessaria Confessarii requisita principem locum tenet scientia, juxta quam in hoc trecento Tribunali fungendum sit officio Judicis, Medicis, & Doctoris, ut ostensum est supra in tract. 1.

E X A M E N I I I.
De actuum humanorum moralitatem, seu bonitatem, & malitiam.

De qua S. D. agit 1. 2. q. 18. usque ad 21. inclusivæ.

A Cui humano (in hoc Tract. Exam. 1. ad quest. A 4. explicato) in ordine physica, seu in esse natura constituto supervenit moralitas: à qua redditus bonus, vel malus, meritarius, vel demeritarius. Eius proinde notitia Confessarii ex vi officii Judicis est pernecessaria. Unde

QUÆR. I. Quid mortaliter, & essentialiter est moralitas in actu humano?

XXXVIII. Respondet. Libertas est quidem fundamentum moralitatis, eique velut substratum necessario presupponitur. 2. Formaliter tamen in ea non consistit, 3. Nec formaliter sunt idem actus humanus, & actus moralis.

1. Pars est S. Th. in 2. dist. 24. art. 2. dicentis: Ibi incipit genus moris, ubi incipit dominium voluntatis.

Ratio. Actus moralis, ex eo sic dictus, quia subiectum, ad dirigitur à regulis morum, scilicet lege & ratione, ut proprietatem habet hoc, quod sit laude, vel virtutep dignus, meritonus, vel demeritus: sed hoc non habet sine libertate, juxta illud superadductum axioma: In naturalibus, id est, non liberis, nec mercator, nec demeritor. Ergo.

Ratio 2. & 3. p. Actus liber, seu humanus, & actus moralis habent specificativa formaliter diversa. Ergo non sunt formaliter idem libertas, & moralitas, actus liber, & actus humanus. Proh. an. Actus moralis specificatur a fine, seu objecto sub ratione conformis, vel disiformis cum regulis morum, actus vero humanus, seu liber specificatur quidem ab eodem objecto, sub alia tamen ratione formalis, nim. sub ratione indifferentiæ propositi dicitur enim humanus, quia fit cum libertate, ac domino voluntatis, moralis vero, qui tendit in objectum, regulis morum (statim assignandis) con-vel dissonum,

Ergo, licet in eodem actu se comitentur, non tamen sunt formaliter idem.

Resp. a. Probabilior sententia Thomistarum est, quod moralitas non consistat in denominatione extrinseca, nec in ente seu relatione rationis, nec in relatione reali predicationali, velut in ratione formalis, sed in ordine reali, intrinseco, transcendentali, seu in tendentia actus ad objectum, ut substantia regulis morum.

Ex quo facile patet definitio moralitatis.

Ratio totius asserti. Juxta principium Thomistarum a S. Th. sept. præsentum in hac 1. 2. q. 54. art. 2. in cap. Inculcatum: Quæ distinguuntur secundum ordinem ad aliud distinguuntur secundum ordinem eorum ad quæ dicuntur, id est, quod essentialiter dicit ordinem ad aliud, ab eo habet specimen, ita ut ordo ad illud sit formale constitutum, & distinctivum ejus in eoque ordine formaliter consistat, ut patet in omnibus potentiss. v. g. intellectu, visu, &c. & habitibus, ut scientiis, & actibus, speciem suam formaliter intrinsecè soriensibus ab ordine ad objectum, & ab objecto extrinsecè. Subsim: Sed omnis actus ex intims, ut ita dicam, visceribus, seu ex propria natura inclinatus in suum objectum, ut specificabilis in summum specificativum. Ergo ab ordine ad illud habet specimen. Ergo idem dici debet de actu morali qua tali, si ve bono sive malo, & consequenter moralitas formaliter consistit in praefato ordine. Ergo non in aliquo extrinsecè, aut à ratione confito.

Quod autem non sit in ordine predicamentali, est, quia iuxta Thomistas in Logica ordo predicationis petit realēd existentiam sui termini: moralitas autem potest in actu refundi ab objecto apprehensio, in re etiam impossibili, ut patet in peccato Luciferi appetientis aquilatatem cum Altissimo. Ergo moralitas formaliter est ordo transcendentalis, seu tendentia actus humani ad objectum, non physie sumptus, sed ut substantia regulis morum, quibus si sit conforme, habetur bonitas; si disforme, habetur malitia moralis.

Not. quod moralitas ab ipsa entitate physica actus humani distinguuntur realiter modaliter, tamquam modus a suo objecto, cum sint diversi ordinis, scilicet physici & morales: etsi alias verum sit, quod relatio transcendentalis (sicut in eodem ordine cum suo subiecto) ab eo nullatenus distinguatur resister.

QUÆR. II. Quæ & quod sunt Regulae morum?

Quæ & quod principia moralitatis?

XXXIX. Resp. Juxta S. Th. duplex est regula morum seu actuum moralitatis: Una remota, prima, & extrinseca. Et hæc est ipsa lex aeterna Dei, in Dei existens. De qua infra tract. 6. Exam. 1. n. 9. & 10. Cuius ratio est. Quia prima Regula est illa que omnino indefectibilis est, & in quam catena redicuntur: sed talis est sola lex aeterna Dei, ut patet. Ergo Altera Regula est proxima, secunda, & intrinseca, & hæc est nostra conscientia, seu dictamen rationis, ab aeterna Dei lege descendens, ut radius ab eam applicatus, & ex parte ipsius, & in vi Regula prima actus nostros dirigens. Quia propriæ Regula non potest assignari. Ergo.

Resp. b. Juxta S. Th. tria sunt moralitatis principia, nim. Objectum, Circumstantia, Finis.

Declarator. Objectum non sumitur hic in amplio sensu, quod significat omne id, quod volitum est (cum etiam circumstantia, quæ talis, possit esse voluntaria) sed prout est id, ad quod actus humanus ex propria natura, seu per se primo ordinatur. Sicut objectum justitia est jus alienum reparandum, cum sit virtus jus suum cuicunque tribuens, objectum furti est res aliena invito domino auferenda. Ab objecto prouide ejusque moralitate, velut à primario, & specifico moralitatis principio in actu humanum refunditur moralitas, nim. bonitas, vel malitia moralis specifica, & essentialis. Ratio est ante data pro R. 2. ad quest. 1.

De secundo moralitatis principio, scilicet de circumstantia.

Tract. III. Examen III.

laborat, & ex hoc fatigatur. Ita S. D. qui postquam ibi magis ostendit, corpori, & animo deberi suam quietem, & refocillationem, subdit:

Sicut in Collationibus Patrum legitur, quod B. Joannes Evangelista, cum quidam scandalarentur, quod eum cum discipulis suis ludentem inventirent, dicitur mandasse uni eorum, qui arcum gerebat, ut sagittam traheret. Quod cum plurius fecisset, & quasivit, utrum hoc continuè facere posset? Qui respondit: Quod si hoc continuè faceret, arcus transgredetur. Unde B. Joannes subtilius, quod similiter animus hominis frangenter, si numquā à sua intensione relaxaret. Hujusmodi autem dicta, vel facta, in quibus non queritur nisi delectatio animalis, vocantur ludicia, vel jocosa. Et ideo necesse est, talibus interdum uti, quasi ad quandam animali quietem. Et hoc est quod Philosophus dicit in 4. Ethic. cap. 8. quod in hujus vita conversatione quadam requies cum ludo habetur. Et ideo oportet interdum, aliquibus talibus uti.

Circa quia tamē (pergit loqui S. Th.) videtur tria esse precipue cavadia. Quorum primum, & principale est: quod predicta delectatio non quadratur in aliquibus operationibus, vel verbis turpibus, vel nocibis. Alterum, ne totaliter gravitas amissione resolvatur. Tertium, sicut in omnibus aliis humanis actibus, ut congruat persona, & temporis loco.

XLVI. Iterum post paucā subdit: Et ideo circulus ludos potest esse aliqua virtus, quam Philosophus Eutrapeliam nominat. Et dicitur aliquis Eutrapelia bona conversatione, quia scilicet bene convertit aliquā dictū, vel facta in solitum, & in quantum per hanc virtutem homo refranatur ab immoderata ludorum, & sub modestia contineatur. Hac S. D.

Contra hoc obiecti sibi S. D. Virtus est, quam Deus in nobis sine nobis operatur: Sed Chrysostomus dicit: Non dat Deus ludere sed diabolus. Audi quid aliquando ludentes passi sunt: Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere. Ergo circa ludos non potest esse virtus.

Solvit hoc dicendo, quod verbum illud Chrysostomi est intelligendum de illis, qui inordinate ludis utuntur, & praecipue qui finem in delectatione ludi constituerint. Sicut de quibusdam dicitur Sap. 15. Aestimaverunt esse ludum vitum nostrum. Contra quos dicit Tullius in 1. de Offic. Non ita generata a natura sumus, ut ad ludum, & jocum facti esse videamus, sed ad severitatem potius, & ad quaedam studia graviora, atque majora. Hec ibi. Ubi ad 3. denuo citat Tullium dicentem: Ludo, & joco licet sed rictum somno, id est, moderatē; tum, quam gravibus, seruitque rebus satis fecerimus.

Ad 6. R. Actus illos non esse materiai voti. Nam, ut dicitur infra Tract. 10. Exam. 3. ad Q. 1. votum debet esse de meliori bono: Sed quavis talis actus, v. g. ire ad campos, deambulare sanitatis gratia, fricare manus ad depellendum frigus, &c. sint boni, non tamen sunt de meliori bono, cum melius sit, mortificationis gratia ab illis absidente: sicut à simili patet in austu boni vini. Ergo non sunt materiai voti.

Sed sunt materia Confessionis sacramentalis?

Dico: Ordinariē non sunt, eo quod communiter fiant sine deliberatione, solo nature aut imaginationis impulsu: adeoque tunc non sunt boni, nec mali moraliter. Si autem deliberate fierent, nec ad bonum finem formaliter aut virtualiter (quaे virtutis ordinatio sufficit) ordinarentur, non esset materialis ridiculum (quaे termino, & argumento aliqui nos oppugnant) istos actus sic exercitos confiteri, quan̄ alios actus vanos, & otiosos sermones; nisi sors ridiculum videatur alii, qui habent conscientiam tam latam, ut communī proloquo, plausum feni invehi possit: de minimo cum Praetore non curantes, non nisi, immo vix, de gravissimis se accusantes.

QUĀRIO V. Potesne idem actus simul habere duplēcē speciem bonitatis, aut duplēcē speciem malitiae moralis, vel oppositas species moralitatis, si ut sit simul bonus, & per eum qua talem homō servia Deo, & simul malus, sic ut per eum qua talem homo serviat diabolo?

XLVII. Resp. t. Potest unus, & idem actus humanus simul habere duplēcē speciem bonitatis, unam ex fine operantis: alteram ex objecto. Ita S. Th. q. 18. art. 4.

Ratio. Idem actus potest procedere à duplice virtute, ab una elicitive, ab altera imperative. Ergo participat utriusque virtutis honestatem, v. g. jejunit quis ex fine pentenitie, seu ut satisfaciat pro suis peccatis, hoc jejunium, vel electio jejuniū elicitor à temperantia, imperatur à pentenitie.

Resp. 2. Potest in eodem actu reperi ex objecto duplex species malitiae morales, una ex fine, altera ex objecto.

Ratio. Quia idem actus potest procedere à duplice virtute, ab uno elicitive ab altero imperative, ut si quis fornicetur, ut futur, adest species luxuria, & furti.

Resp. 3. idem actus humanus non potest simul, & semel habere oppositas species moralitatis, ita ut sit bonus ex fine, & malus ex objecto, vel è converso, v. g. si quis fureur ut det eleemosynam: vel det eleemosynam ut auctoripetur vanam gloriam. Ita S. Doctor q. 19. art. 7. ad 2. & 3.

Ratio fundata in S. Thom. loc. cit. ad 3. *Bonum ex integra causa, malum vero ex quocunque defectu.* Quod Axioma, praecepit in moralibus serviens, communiter attributus S. Dionysio cap. 4. de Div. Nom. ex quo illud adducit. S. Thom. q. 18. art. 4. ad 3. & cit. q. 19. art. 7. ad 3. Et sensus eius est: quod in moralibus unicū singularis defectus, v. g. aliquis vitiōse circumstantie, puta, vanæ glorie, totum opus (alii secundum se, & ex objecto bonum) in exercitu corrumpt, redditque ex integrō malum. Subsum: Sed si quis ob finem auctoripet vanam glorie pro medio eligat eleemosynam, vel ob finem dante eleemosynam pro medio eligat furium, integra horum actuum causa non est bona, sed utroque concurreat defectus. Ergo. Min. pros. In primo casu medium (quod est eleemosyna) etiā bonum sit secundum se, non tamen est formaliter bonum in exercitu, eo quod finis non sit bonus; media autem, si quam bonitatem habeant, ut talia eam habent in fine, quia eliguntur propter finem: in secundo casu finis (qui est eleemosyna) etiam in exercitu non est bonus. Quia quod est causa mali, est malum: Sed tunc finis, scilicet eleemosyna, est causa mali, nimirū. Ergo est mali.

Oppone i. contra R. 3. Actus ille fieret quidem malus simpliciter, maneret tamen bona secundum quid, ut volunt. Ceteri. Serra, & alii. Ergo.

2. De modo non curat Praetor, ut communiter loquuntur Jurisconsulti, & parvo pro nihilo reputatur: Sed dum quis ob vanam gloriam facit opus bonum, est defectus modicus. Ergo pro nihilo reputandus est. Ergo non corrumpit opus.

3. Actus, quo impletur praeceptum, est moraliter bonus: Sed per actum ex objecto bonum male fini factum, potest impleri praeceptum, etiam supernaturale, v. g. in die festo Missam audiendo ex vanâ gloria. Ergo ille actus est simul bonus, & malus moraliter.

4. Qui ex vanâ gloria audit Missam, quando tenetur, melius facit, quam ille qui plane non audit: Sed qui facit melius facit etiam benē, quia gradus comparativus supponit positivum. Ergo,

5. Quid si quis ex vanâ gloria subiicit martyrium?

XLVIII. Ad 1. R. N. Ant. & instaurat Ratio: Sicut bonum simpliciter consurgit ex integra causa, sic bonitas moralis secundum quid consurgit ex causa secundum quid, seu partiali, quae est Regula morum: sed predicti actus nec secundum quid subsunt Regulis morum, scilicet Legi & Rationi, seu prudentie, tum quia sunt imprudentes, tum quia allo-

De Moralitate.

alloquin tales actus aliquo modo reducerentur in Deum ejusque legem. Ergo actū nec secundum quid sunt moraliter boni, sed si quae bonitas eis inest, est solita naturalis.

Ad 2. R. Jurisconsultos loqui de Praetore terrestri, & hoc non timorat; non vero de caelesti, apud quem valet illud: *Modicum fermentum totam farinem.* cui iniicitur, matrem corruptum.

Ad 3. dist. maj. Si implatur praeceptum, quod est non tantum substantia, sed etiam de modo actus, qualia praecepta sunt ea, quae disponunt de interiori hominis rectitudine, de justificatione, ac interna anima munditia, v. g. praecepta de credendo, sperando, diligendo, penitendo, in corde non moechando, rem alienam non concupiscendo, &c. maj. si implatur praeceptum, quod est de actu humano praeceps, quod substantia, seu bonitatem obiectiva materialē, ut sunt, de dā eleemosyna, de jejunio, de audiendo Sacro, N. maj. Et sic dist. min. N. cons. In his ergo praeceptum potest impleri per actum etiam malum, v. g. ex vanâ gloria factum, non ut malus est, sed ut obiective bonus est. Vide dicta Traet. 5. Exam. 1. n. 9. de inani gloria, ubi multa dicuntur, que hic serviant. Idem dicendum in Tract. 6. de Legibus, Exam. 3. n. 61. An modus virtutis, & praecepti cadat sub praecepto.

Ad 4. R. Quod talis nec benē, nec melius, nec pejus faciat, sed minus male, adeoque & comparativus, & positivus excludit. Vel dici potest, quod faciat melius materialiter tantum, non vero formaliter moraliter.

Ad 5. patet infra Tract. 5. Exam. 1. de vana gloria. num. 11.

Not. Dux hic dictum est, euādem actum non posse esse simul bonum & malum, sermonem esse de bonitate actus ex opere operantis, & non verò de ea, quā aliqui actus (ut constat in Sacramentis, & Martyris) habent ex opere operato. Hec enim bonitas ab illo actu, si nullum ex essentialibus requisitis desit, excludi nequit. Item esse sermonem de fine, v. g. vana gloria, respectu eleemosynæ, ut formaliter exercente rationem cause finalis; si enim merè per accidens, & concomitante concurrat, nec sit finis, nec circumstantia actus, eum non vietat, ut si esset specialis aliquis & distinctus actus.

XLIX. Resp. 4. ad principale quesitum: Impli- cat quod homo per euādem actum serviat, placeatque Deo, & simul diabolo.

Hoc sequitur ex dictis, & docetur illis verbis Matth. 6. Nō potest duobus Dominis servire, nī simul, ac dominis contraria voluntates habentibus, ut sunt Deus, & diabolus, & nulla enim comparativa lucis ad tenebras, nec potest quisquam particeps esse mensis Dei, & dæmoniorum. Pro horum explicacione.

QUĀRIO VI. Quid ergo sentis de Politico?

Ant. R. Not. Politicum à moderni (quod dolen- ter referimus) temporis Politico definiri, quod sit animal rationale, ita seruens Deo, ut non offendat diabolum.

L. Resp. Polonica inferioris Tract. 4. Exam. 1. ad Q. 4. n. 7. descripta, est idem, ac perititia gubernandi Rempub. unde & civilis scientia, & à Cicero civilitas vocatur. Hec, quantum ad præsens attinet, alia est vera, seu non fucata, non ficta, & vel simulata, sed sincera, moderno tempore nunquam urbanita in conversando. In hac ex abundanti cordis loquuntur, interrogatio, & responsio ca- su consentient. Hec est secunda pars omnis boni. Unde Polit. 3. lect. 9. dicuntur: *Rebus politi- fīnis est felicitate vivere.* Altera est falsa & simulata, seu Pseudo-Politica, & de hac intelligetur data definitio. Quia quod bona sit, si sit, translat, sed res definita est pessima. Similē est in definitione furti, furis, latronis, &c. De tali Pseudo-Politico ita loquuntur S. Hieron. epist. 59. Monstruosa res, spe-

ciam babere columbinam, & mentem caninam; Pro- fessionem ovinan, & intentionem lupinam: intus esse Neronem, & foris apparet Catonem. Novum mons- dum, mali Politici, Wenceslai de Maroschuvia; Poli- ticus decet expendere, non tantum quid sit agendum, Totus mundus furo acturus. Ergo cum vulpibus est vul- pinandum. Accinit Rhythmita:

*Annis mille jam perdit
Fides nulla est in paciis,
Mol in ore, verba latit,
Fel in corde, fraus in furtis.*

Potifici tales, qui omnia agunt fictis, & fucati complimenti, discipuli sunt dannati (utinam numquam natū) illius famosi Machiavelli, qui metet omnia sola utilitate, & privato interesse, qui docet satis esse pietatem, & Religionem simulare, sicut velut Judas Iscariotes, pacis osculo, & simulata amicitia tradit Jesum, sub ovinō vellere, ut lupus dilacerat oves Christi. Hie Machiavellus (cujus lectio à Sede Apostolice sub gravissima excommunicatio late sententia est prohibita) docet, quo flaverint venti, navim esse vertendam, in necessitate intrepide peccare licere, virtutem justitiae in sola necessitate consistere, fidem datam solum esse servandam quādā emērū servare est utile, licere specio prætextu alios occidere, &c. Tandem nefariter moraliter.

Ad 5. patet infra Tract. 5. Exam. 1. de vana gloria. num. 11.

Not. Dux hic dictum est, euādem actum non posse esse simul bonum & malum, sermonem esse de bonitate actus ex opere operantis, & non verò de ea, quā aliqui actus (ut constat in Sacramentis, & Martyris) habent ex opere operato. Hec enim bonitas ab illo actu, si nullum ex essentialibus requisitis desit, excludi nequit. Item esse sermonem de fine, v. g. vana gloria, respectu eleemosynæ, ut formaliter exercente rationem cause finalis; si enim merè per accidens, & concomitante concurrat, nec sit finis, nec circumstantia actus, eum non vietat serviendo, seu adhærendo?

Dico: Sine atheismo, ac evidenti salutis æternæ dispendio non potest. *Qui non est mecum, contra me est.* sit Christus Luc. 11. Christum aut socium habere necesse est, aut hostem, media via nulla est. Et ut pulchritudine nonne ait: *Neutralitas nec amicos patit, nec inimicos tollit.*

LI. Quid ergo tandem fiet cum Pseudo-Politico, si in definitione supra date sensu pertinaciter persistat, & per actus erronea sua imaginatione simul bonos, & malos Deum inter, & hominem ambidexter esse contendat?

Dico: Regnum, seu cor in seipsum divisum de- solabitur; & mittebit in tenebras exteriores, ubi est es. *Quid si habeas pentenitentia tibi dicentem: Si non possum per actus meos ita servire Deo, ut non offendam diabolum, vel è contra, nonne possum saltē inter utrumque esse neutrals, nec uni nec alteri serviendo, seu adhærendo?*

Dico: Sine atheismo, ac evidenti salutis æternæ dispendio non potest. *Qui non est mecum, contra me est.* sit Christus Luc. 11. Christum aut socium habere necesse est, aut hostem, media via nulla est. Et ut pulchritudine nonne ait: *Neutralitas nec amicos patit, nec inimicos tollit.*

QUĀRIO VII. Teneruite horum voluntatem suam, ut recta sit in omnibus conformare voluntati divinae?

LI. Resp. Non teneret semper in volito materia- li, licet deliberare agat, & sibi de voluntate Dei in particulari ex effectibus, aut certa revelatione conset: nisi ponetur praeceptum de hoc in spe- cie volendo. Teneret tamen in omni volito forma- blum. Ita S. Thom. q. 19. art. 9. Ante prob.

LI. Not. Objectum à Deo voluntate posse dupliciter considerari. 1. in se, materialiter & absolutè, v. g. famē, mōrē, pestis, bellū, &c. non consideran- do rationem, motivum, aut scopum, ob quem Deus hoc facit, v. g. ob maiorem suam gloriam, Attributorum, manifestacionem, peccatorum emendatio- nem, &c. & hoc dicitur voluntate materialē. 2. Po- test sumi, ut substans huius motivo, & sic dicitur voluntate formale. Hoc notato:

Ratio 1. p. Voluntas non teneret amplecti ob- jectum, nisi hoc ei repræsentetur ut bonum: Sed non omnia sic repræsentantur, v. g. flagella quibus Deus nos punit, pestis, mōrē, famē, secundum se- gundum se, immo ut nociva. Ergo ea materialiter sumpta licet refugimus, & tolli à Deo petimus. Item si Deus mihi revelaret Parentis mei mortem, immo zeternam damnationem, non solum non teneret, sed nec

ne licet possum eam mortem absolute sumptum appetere.

Ratio 2. p. Quia praecepto obediendum est. Ergo.

Ratio 3. p. Conformati divine voluntati in volto formalis, est intendere eudem scopum, seu finem quem intendit Deus, nam Dei gloriari, ut dicendum est in Not. Sed ad hoc tenet in omni actu deliberato, ut sit virtuosus; nam ut arguit Angel. Doctor in c. art. 9. cit. *primum in quolibet genere est mensura, & ratio omnium que sunt illis generis.*

Voluntas autem divina sit prima. Ergo. Ut ergo in volto formalis voluntas nostra sit (utinam) sicut in Heliotropium, quod non immixtum sponsa Solis appellatur, eo quod, si uisa ad omnem sponsi nuntium, & dictum, ita illud ad omnem Solis motum, vel peior: quia non afferat novam bonitatem, vel malitiam. Ergo nec essentialiter beatior, nec, ut ita dicam, damnator.

Ratio 4. p. Actus externo non correspondet novum praemium essentialis beatitudinis, consistens in visione beatifica, sed tantum secundum quid: nec nova peccata essentialis, sed solum accidentalis.

Ratio 5. p. Quia juxta dicta & probata homo per actum exterrimus praeceps non redditus simpliciter melior vel peior: quia non afferat novam bonitatem, vel malitiam. Ergo nec essentialiter beatior, nec, ut ita dicam, damnator.

Ratio 6. p. Apud Deum voluntas reputatur pro facto, ut habet communis Partem, in bono & in malo. Nam qui viderit maleum ad conspicendam eam, jam meatus est eam in corde suo.

Ratio 7. p. Et ante oculos Dei nunquam vacua est manus a manu, si fuerit area cordis repleta bona voluntate, ait Gregor. Mi. homil. 5. in Evang. Et hoc patet Luc. 21. ubi duo aera pauperis videtur prefererunt orationibus divitum. *Subsum:* Sed si actus externus interno adderet specialem intrinsecam bonitatem, vel malitiam, & consequenter novum primum, vel supplicium essentialis, tunc apud Deum voluntas non reputatur pro facto.

Ratio 8. p. Ceterum est (sit & nostrum) hoc Lemma: *Ad solum Solem; Exempli Sancti illius Neapolitanus, & Carthaginensis Episcopi, quem Martyrologium Romanum die 26. Octobr. celebrat, cui nomen S. Quod-vult-Deus, in: omni eventu usus has phras: Quod-vult-Deus. Cum toto Clero a Genserico Ariano Regem in lacrimarum navim injectus sine remo, sine velo, dixit: Quod-vult-Deus; & in sperata Neapoliti appuli, ibique ut Confessor in exilio moriens dixit: Quod-vult-Deus. Quamobrem usque hodie appellatur Quod-vult-Deus.*

QUÆRÒ VIII. Actus externus habetem moralitatem, id est, bonitatem, vel malitiam distinctam ab ea, qua est in actu interno? & distinctum inde praemium, vel supplicium?

LIII. Ceterum est quod actus externi sint verè, & proprie morales, seu boni, vel mali moraliter.

Ratio 9. p. Laus & vituperium est proprietas actus moralis: Sed actus externi (uti videre) est in variis Scriptura locis) sunt digni laude, vel vituperio, præmissi, vel supplicio. Ergo.

Ratio 10. p. Ceterum pariter est, quod actus externus aliquando per accidens actu interno superaddat specialem malitiam, nam ratione danni, aut scandali securi: qua de causa sepi in foro ponitur. Quod dannum, vel scandalum non sequitur ex actu mere interno, ut patet. Item quod aliquando ei addat aliquid bonitatis ex speciali prærogativa, privilegio, vel institutione; qualiter effectus Sacramentorum ex opere operato sequuntur, non ad desiderium recipiendi, sed ad solos actus externos receptionis. Item aurelianus martyris datur soli interno actu ejus, & solum martyrum externum carcerem gratiam ex opere operato, non vero votum ejus. Professio solemnis externa dirimit matrimonium ratum, &c.

Ratio 11. p. Actus externo ex sua specie non indifferenter, intrinsecè convenit aliqua bonitas, vel malitia objectiva: seu illius actus objecitum est intrinsecè bonum, vel malum.

Ratio 12. p. Per bonitatem, vel malitiam objecitum nihil aliud intelligitur, quam proprietas, vel impropositio, seu conformitas, & disformitas objecti ad rationem in Regulam morum: sed actu interno ex sua specie non indifferenter, v. g. elemosyna convenit intrinsecè talis conformitas, nam subvenient egredi; externo autem furore aut fornicatione convenit intrinsecè illa disformitas; adeoque aliqua dicuntur intrinsecè bona, alia intrinsecè mala. Ergo.

Ratio 13. p. Actus externo per se, & secundum se, ac ut prædictum est executio actus interni, seu ut formaliter est operatio, non inest nova, & specialis moralitas, seu bonitas, vel malitia moralis (qua ad differentiam objectiva vocatur formalis) distincta ab ea, qua inest actu interno: sed eadem bonitas, vel malitia formalis utrumque actu denominat, internum intrinsecè, externum extrinsecè: ita ut moraliter ex utroque fiat unus actus licet physice sint diversi. Ita Angelic. Doctor hic q. 20. art. 1. & 3. & 4.

ter novam malitiam accidentalem, tum propter variatione incommoda actui externo præcisè correspondencia, v. g. damnum, scandalum, onus, restitutionis, censura Ecclesiastica, &c.

TRACTATUS IV.

De Virtutibus, Vitiis, & Peccatis.

Ex 1. 2. à Q. 56. usque ad 90. exclusive.

*P*ostquam cum Angelico Doctore consideravimus actus humanos, tum in esse physico, tum in esse mortis examinanda sicut eorum principia, qua sunt habitus, nam virtus, ut principium actus boni: vitium, ut principium actus malorum.

EXAMEN I.

De Essentia, subjecto, divisione, ac proprietate virtutis.

S. Thom. à Q. 56. usque ad Quest. 71. exclusive.

*Q*UÆRÒ I. Tenetur Confessarius habere notiam virtutis & vitiis?

I. *R*esponsio. Quoniam; *R*atio. Tum quia Confessor est Iudex, ac debet discernere inter virtutem, & vitiorem actus, vel inter lepram & non lepram: est Doctor, ideoque penitentem docere debet viam & amorem virtutis, de qua Plato ait: *Si oculis cerneretur, mirabiles sapientis amores excitarentur.* Tum etiam, quia peccata sunt materia remota Sacramenti Penitentiae, & materia ejus proxima sunt actus penitentis, qui sunt actus virtutis, nam Penitentia.

*Q*UÆRÒ II. Quid est, & quomodo definitur virtus?

H. Ante Resp. suppono hic non esse questionem de virtute in larga significacione, in qua quævis perfectio, vel medietate ut robur, & sanctas, vel immediate ad operandum ordinata, ut activitas instrumenti, calor in igne, qualitas qua Calor inficit in sublunaria, &c. dicitur virtus. Vel in qua sumitur per alius virtutis objecto aucto effectu, in quo sensu Aristoteles virtutem vocat *ultimo potentia, & miracula voluntari virtutis*, id est, effectus virtutis, seu potentia Del. Et Joel. 2. legitur: *Ficus, & vinea deueniri virtutes rias.* Hinc in presenti questione est de virtute prout sumitur pro aliqua dispositione, vi, aut facultate potentis creature rationalis superaddita, perficiens eas ad elicendas operationes bonas ut tales. Hoc supposito.

*Q*UÆRÒ III. Quid est virtus?

H. Ante Resp. suppono hic non esse questionem de virtute in larga significacione, in qua quævis perfectio, vel medietate ut robur, & sanctas, vel immediate ad operandum ordinata, ut activitas instrumenti, calor in igne, qualitas qua Calor inficit in sublunaria, &c. dicitur virtus. Vel in qua sumitur per alius virtutis objecto aucto effectu, in quo sensu Aristoteles virtutem vocat *ultimo potentia, & miracula voluntari virtutis*, id est, effectus virtutis, seu potentia Del. Et Joel. 2. legitur: *Ficus, & vinea deueniri virtutes rias.* Hinc in presenti questione est de virtute prout sumitur pro aliqua dispositione, vi, aut facultate potentis creature rationalis superaddita, perficiens eas ad elicendas operationes bonas ut tales. Hoc supposito.

*Q*UÆRÒ IV. Quare sunt definitiones virtutis. Quarum primæ, & optima est, quam S. Th. hic q. 55. art. 4. tradit ex S. Augustino: *Virtus est bona qualitas mentis, qua relè vivitur, qua nullus male utitur, quan Deus in nobis sine nobis operatur.*

*D*eclaratur. Bonitas definitionis constat ex eo, quia constat genera, & differentia. Ly qualitas est genus, & nimirum remotum: Si cui placet virtutem definire per genus proximum, præ ly genus potatur *ly habitus*, & tunc convenienter erit definitio, ait S. Thomas. Per ly bona differt virtus à virtute. Per ly mentis denotatur subjectum virtutis, quod est potentia rationalis, nimirum, vel essentialiter talis, ut est intellectus, & voluntas: vel saltem talis participative, ut in homine est appetitus, sensitus, qui ut subest rationi, dicitur participative rationalis sive mens; estque subjectum virtutis, ut dicetur postea. Et per hoc virtus differt à qualitatibus purè corporis. Per ly *qua relè vivitur*, id est, per quem immediatè elicimus operationes vitiales rectas, differt à qualitatibus non immediate operativis, ut in corporalibus sunt sanitas, pulchritudo, &c. in spiritualibus ipsa grata habitualis.

*Q*UÆRÒ V. Quidnam est subjectum immediatum virtutis?

H. Prænotanda sunt verba S. Th. hic q. 55. art. 2. in c. *Virtus humana, de qua loquimur, non potest pertinere ad corpus, sed tantum ad id quod est proprium anima. Unde virtus humana non importat ordinem ad esse, sed magis ad agere, & ideo de ratione virtutis est, quod sit habitus operationis.*

*E*x quo q. seq. art. 1. in c. inferit, quod virtus humana est in potentia anima, sicut in subiecto immedio, & proximo, non vero in essentia animæ, nisi mediante utpote qua juxta S. Thom. non est immediata operativa, sed operatur mediante potentia intellectivis, intellectu, voluntate, &c. Hoc prænotato.

*R*esp. 1. Intellectus speculatorius, id est, sumptus